

Tietopaketti hyvinvointialueen lapsista ja nuorista

Hyvä aluevaltuutettu,

onnittelut tehtävästä rakentaa Varsinais-Suomen sosiaali- ja terveystalvuu- järjestelmästä nykyistä yhdenvertaisempi ja vaikuttavampi!

Työssä kannattaa heti alusta asti pyrkiä huolelliseen lapsivaikutusten arviointiin ja lapsen oikeuksien vahvistamiseen, sillä hallinnollinen uudistus ei suoraan tarkoita lasten, nuorten ja perheiden parempia palveluja.

Tulevan hyvinvointialueen palveluiden järjestämisen tueksi tähän tietopakettiin Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry (VSLJ) on koontanut asiantuntijakommenttien sekä tutkimustiedon ja tilastojen pohjalta tiiviisti tietoa lapsista, nuorisista ja lapsiperheistä.

Tehdään yhdessä nykyisiä ja tulevia lapsia ja perheitä varten Varsinais-Suomesta lapsiystävällisin hyvinvointialue!

Ystävällisesti,

Miia Hänninen
Toiminnanjohtaja
Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry

Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry (VSLJ) lukuina vuonna 2021

- 41 jäsenjärjestöä
- järjestöjen rahoitus n. 38,5 miljoonaa euroa
- n. 790 palkattua työntekijää, n. 200 kokemusasiantuntijaa, n. 4 300 vapaaehtoista
- n. 40 000 yksittäistä asiakasta, n. 350 000 asiakaskohtaamista
- Esittelyvideo (linkki)

Hyvinvointialuetta rakennettaessa tulisi kiinnittää asiantuntija- ja tutkimustiedon perusteella huomiota erityisesti seuraaviin kolmeen ajankohtaiseen lapsiin ja nuoriin vaikuttavaan kehitysfaktaan:

1. Lasten ja nuorten eriarvoistumiskehitys pitäisi pysäyttää

Lasten ja nuorten eriarvoistuminen on tutkitusti kasvanut ja hyvinvointi- ja terveyserot alkavat muodostua usein jo lapsuudessa. Pandemia on kasvattanut eriarvoisuutta vaikuttamalla kielteisesti eniten niihin, joilla on jo entuudestaan ollut ongelmia. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä olisi tunnistettava eriarvoistuminen ja kyettävä pienentämään sen vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Suomessa esimerkiksi varakkaiden vanhempien lapsilla on jopa 30 prosenttia pienempi riski kuolla syöpään kuin pienituloisten perheiden lapsilla.

Toimeentuloasiakkuus Varsinais-Suomen lapsiperheissä

- Vuonna 2020 toimeentulotukea sai 10,1 % eli 4 774 perhettä (Sotkanet).
- Vuonna 2020 yksinhuoltajaperheitä oli 10 816, joista 2 780 sai toimeentulotukea (Sotkanet). Yksinhuoltajaperheiden köyhyysriski on noin kolminkertainen.
- Huono-osaisuus on usein ylisukupolvista, sillä noin kolmella neljästä toimeentulotukea saaneesta nuoresta on toimeentulotukea saanut vanhempi.

2. Alueellinen eriytymiskehitys pitäisi estää

Alueellinen segregaatio johtaa syventyessään myös palvelusegregaatioon. Tutkitusti etninen eriytyminen on Suomessa vahvinta Turun alueella, mutta myös tulotason mukainen eriytyminen on vahvistunut. Lasten elinpiiri on maantieteellisesti suppeampi kuin aikuisten, joten alueellinen eriytyminen on heillä vahvempaa kuin työikäisillä ja se vaikuttaa heihin muita ikäryhmiä enemmän. Hyvinvointialueen palveluita kehitettäessä olisi estettävä palvelusegregaatiota ja turvattava laadukkaat lähipalvelut lapsille ja nuorille.

Etnisten ryhmien sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöjen lapset ja nuoret sekä osuus samanikäisistä Varsinais-Suomessa (0–19-vuotiaat)

Ulkomaan kansalaiset:	4 436 (4,7 %)
Vieraskieliset:	9 445 (10,0 %)
Ulkomaalaistaustaiset, Suomessa syntyneet:	6 645 (7,0 %)
Ulkomaalaistaustaiset, ulkomailla syntyneet:	3 509 (3,7 %)

(Tilastokeskus 2020)

3. Lasten ja nuorten palvelujen vaikuttavuutta pitäisi kehittää

Mikrotason yksilöllisistä onnistumisista huolimatta järjestelmää vaivaa makrotason tehottomuus. Apua on usein vaikea saada laadullisesti, määrällisesti ja ajallisesti sopivimmalla tavalla. Kuntakyselyssä on mm. arvioitu, että joka viides huostaanotto voitaisiin jättää tekemättä, jos lapset saisivat tarvitsemaansa hoitoa mielenterveyspalveluissa. Vaikuttavuuden parantamiseksi tulisi järjestelmän sirpaleisuutta vähentää ja tietojohdasta kehittää. Lasten ja perheiden palveluiden tulisi muodostaa hallittava, tasalaatuinen ja pitkäjänteinen kokonaisuus.

Lastensuojelun käyttökustannukset Varsinais-Suomessa vuonna 2020

Laitos- ja perhehoito:	81,9 milj. €
Lastensuojelun avohuoltopalvelut:	43,3 milj. €
Muut lasten ja perheiden avopalvelut:	35,0 milj. €

Edellä mainittujen kehityssuuntien saavuttamiseksi VSLJ on koonnut strategiatason, kumppanuustason ja palvelutason toimenpide-ehdotuksia hyvinvointialueen rakentamiseksi.

Strategiatason toimenpide-ehdotukset

Lapsivaikutusten monitahoinen arviointi. Lapsivaikutusten mekaanisen arvioinnin sijaan tarkastellaan seurauksia sekä Varsinais-Suomen eri alueilla asuville että eri taustoista tuleville lapsille. Lapsivaikutusten arvioinnilla pyritään havaitsemaan toimenpiteiden tosiasialliset seuraukset eri asemassa oleville lapsille ja kaventamaan eriarvoisuutta.

Lapset ja nuoret Varsinais-Suomessa

Vuonna 2020 Varsinais-Suomessa oli 47 203 lapsiperhettä, joista 10 816 oli yksinhuoltajaperheitä. Alaikäisiä oli yhteensä 84 955 eli 17,6 % alueen koko väestöstä. (Sotkanet; Tilastokeskus)

Lapsen etu ja oikeudet huomioiva lapsibudjetointi. Lapsibudjetoinnilla tehostetaan julkisten varojen käyttöä lasten edun mukaisiin palveluihin. Lapsibudjetoinnilla varmistetaan samaan aikaan julkisten resurssien sekä vaikuttava ja läpinäkyvä että laadullisesti ja määrällisesti lasten oikeudet huomioiva kohdentaminen.

Varsinaissuomalaisten kouluikäisten ajankohtaisia hyvinvointihuomioita (Kouluterveyskysely 2021)

Alakouluikäisillä

- mielialaan liittyviä ongelmia on ollut tytöistä joka neljännellä ja pojistakin melkein joka viidennellä
- kiusaamista kokee viikoittain yli 8 %

Yläkouluikäisillä ja toisen asteen opiskelijoilla

- tytöistä lähes joka kolmas on kokenut ahdistusta
- tytöistä 20–25 % on kokenut itsensä yksinäiseksi ja poikienkin yksinäisyys on lisääntynyt 10 %:iin.
- tytöillä koulu-uupumus on säännöllistä yläkoulussa jopa 29 %:lla ja lukiossa 25 %:lla.
- puolet tytöistä on kokenut seksuaalista häirintää ja myös seksuaalinen väkivalta on lisääntynyt

Vahvan tietopohjan luonti. Tietopohjaa vahvistetaan lasten ja perheiden elämää koskevien yksilöllisesti ja yhteisöllisesti merkittävien päätösten tueksi. Systemaattista tietojen keruuta tarvitaan palvelujärjestelmän nykytilasta sekä erilaisista lapsiperheiden elämäntilanteisiin vaikuttavista yhteiskunnallisista muutoksista ja eriarvoistavista rakenteista.

Syntyvyys Varsinais-Suomessa

- Vuonna 2020 syntyneiden määrä tuhatta 15–49-vuotiasta naista kohden oli 38,3
- Ajanjaksolla 2008–2022 syntyvyys laski 19,5 %

(Sotkanet; Tilastokeskus)

Kumppanuustason toimenpide-ehdotukset

Kokemustiedon käyttö. Kokemustiedolla lisätään palveluiden vaikuttavuutta sekä lapsi- ja perhelähtöisyyttä. Lapsilla, nuorilla ja perheillä on paljon päätöksenteon ja palvelujen kehittämisen kannalta tärkeää tietoa. Heillä on myös oikeus tulla kuulluksi päätöksenteossa.

Järjestöjen kokemusasiantuntijuus

Lastensuojelujärjestöillä on Varsinais-Suomessa 200 kokemusasiantuntijaa.

Hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteistoiminta. Järjestöjen toiminta ja asiantuntemus vakiinnutetaan osaksi vaikuttavaa palvelukokonaisuutta. Järjestöyhteistyölle luodaan pysyvät ja saumattomat rakenteet. Hyvinvointialueella huolehditaan järjestöjen rahoituksen turvaamisesta, jotta alueen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kokonaisuudesta on saatavilla apua ja tukea monipuolisesti ja oikea-aikaisesti. Koronakriisi korostaa tarvetta palvelujärjestelmän keskinäisen yhteistyön ja moniammatillisuuden vahvistamiselle.

Järjestöjen vapaaehtoistyö

Lastensuojelujärjestöillä on Varsinais-Suomessa ammattilaisten lisäksi 4 300 vapaaehtoista.

Toimiva perhekeskusyhteistyö. Mallinnetaan Varsinais-Suomeen yhteinen lapsi- ja perhepalveluiden perhekeskusmalli, joka sovittaa yhteen sosiaali- ja terveyspalvelut, kunnan sivistyspalvelut sekä järjestöjen ja seurakunnan palvelut. Selkeä koko Varsinais-Suomen kattava perhekeskusmalli vähentää sirpaleisuutta ja samalla tehostaa palveluiden saavutettavuutta. Palveluiden tarpeenmukaisuuden ja tavoitettavuuden lisäksi huolehditaan fyysisten tilojen esteettömyys liikuntaesteiden, aistivammojen ja -herkkyyksien sekä kommunikoinnin osalta.

Järjestöjen ammattiosaaminen

Lastensuojelujärjestöillä on Varsinais-Suomessa 790 palkattua työntekijää

Palvelutason toimenpide-ehdotukset

Kaikkien lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuki. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä kiinnitetään erityistä huomiota eriarvoisuuden kaventamiseen huolehtimalla kaikenlaisten ja kaikenlaisissa tilanteissa olevien lasten tarvitsemasta tuesta. Lapsia koskeviin ennaltaehkäiseviin ja peruspalveluihin osoitetaan riittävät resurssit, jotta voidaan vähentää lapsi- ja perhekohtaisten korjaavien palveluiden tarvetta. Pahoinvointi on usein ylisukupolvista, joten palveluiden vaikuttavuuden kehittämisessä huomioidaan myös vanhempien tuen tarpeet.

Esimerkkejä nuorten eri hyvinvointihaasteista

- Toimintarajoitteiset nuoret kokeneet saaneensa tarvitsemaansa apua noin kaksi kertaa harvemmin kuin muut samanikäiset.
- Sateenkaarinuoret kokeneet jäävänsä muita useammin ilman tukea ja mielialaan liittyvät huolet olleet heillä lähes kaksi kertaa muita nuoria yleisempiä.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokeneet hyvinvointinsa suomalaistaustaisia heikommaksi ja olleet yliedustettuina kodin ulkopuolelle sijoitetuissa.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut. Matalan kynnyksen ja perustason mielenterveyspalveluihin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluihin panostetaan, jotta niitä selkeyttämällä ja lisäämällä myös erikoissairaanhoidon kuormitusta voidaan vähentää. Erityisesti lasten ja nuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt. Suurin osa aikuisten mielenterveyshäiriöistä alkaa lapsuudessa, joten elämäntapa- ja ajattelun perusteella tukea tulee olla saatavilla riittävän varhain.

Vuoden 2020 lasten ja nuorten psykiatriset hoitokäynnit Varsinais-Suomessa (Sotkanet)

- Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit (0–12 v.)
lastenpsykiatriassa / 1 000: 215,3
- Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit (13–17 v.)
nuorisopsykiatriassa / 1 000: 1 001,1

Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten tuki. Neuropsykiatristen oireiden havaitsemista, tutkimista sekä hoitamista tehostetaan, sillä tunnistamattomina ne saattavat laajeta esimerkiksi käytösvaikeuksiksi sekä kaventaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia. Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ovat yliedustettuina esimerkiksi koulua käymättömissä sekä huostaanotetuissa, mikä heijastaa näiden lasten ja nuorten vanhempienkin tuen tarvetta.

Neuropsykiatrinen oireilu ja vammaistuen saajat

- Alakouluikäisistä on lasten aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö noin 5 %:lla, autismin kirjon häiriötä ja Touretten oireyhtymää noin 1 %:lla. (Kumpulainen ym. 2016)
- Alle 16-vuotiaan vammaistuen saajat (korotettu ja ylin tuki) / osuus 100 000 vastaavan ikäisestä Varsinais-Suomessa (2020): 1 847,8 (Sotkanet)

Hyvinvointialuetta velvoittaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, joka luo perustan kestäväille ja pitkäjänteiselle lapsi- ja perhepolitiikalle. Lapsen oikeuksien sopimukseen pohjautuva kansallinen lapsistrategia antaa suuntaviivat myös hyvinvointialueen lapsia ja perheitä koskevalle työlle.

Lapsen oikeuksien sopimuksesta:

<https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

Kansallisesta lapsistrategiasta:

<https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/>

Lapsivaikutusten arvioinnista ja lapsibudjetoinnista hyvinvointialueella:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163774>

Perhekeskuksesta:

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>

Varsinais-Suomen lastensuojelulukuja vuonna 2021 (THL)

Varsinais-Suomen lastensuojelulukuja vuonna 2021 (THL)	Varsinais-Suomi	Koko maa
Yhteydenotot lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi	1 398	17 833
Ennakolliset lastensuojeluilmoitukset (eli ennen lapsen syntymää tehtyjä)	326	2 115
Lapset, joista tehty lastensuojeluilmoitus (suhteutettuna alueen 0–17-vuotiaisiin)	8 182 (9,6 %)	93 705 (9,0 %)
Lastensuojeluilmoitukset	16 384	173 466
Uudet avohuollon asiakkuudet suhteutettuna alueen 0–17-vuotiaisiin	1,1 %	1,3 %
Kiireellisesti sijoitetut suhteutettuna alueen 0–17-vuotiaisiin	0,4 %	0,4 %
Huostaanotetut suhteutettuna alueen 0–17-vuotiaisiin	1,1 %	1,0 %